

گزارشگر: صبح به خیر. سلام بر شما. این برنامه مستقیماً از رادیو زنده پخش می‌شود.

داریوش فروهر: سلام می‌کنم.

گزارشگر: در استودیو، آقای تورج فرازند هستند و آقای حسین مهری و آقای هریناش. بنده هم مروتی هستم. نظرتان درباره‌ی تحولات این دو روزه، به‌ویژه در رابطه با آیت‌الله منتظری و همین‌طور اظهارات آیت‌الله آذری قمی، را بفرمایید.

داریوش فروهر: با افسوس، بر خلاف نویدهایی که داده می‌شد، در این روزها، شاید بیشتر از دو هفته، نمایان شده که روند سرکوب و جلوگیری از ابراز عقیده گسترش بیشتری یافته است و آنچه نامش را «قانون‌گرایی» گذارده‌اند نه تنها ایران به آن نزدیک نمی‌شود، بلکه از آن دارد دور می‌شود. در این میان، انجمن‌های دانشجویی، که زیر پوشش همان انجمن‌های اسلامی دانشجویان و یک نهاد جداگانه، انجمن اسلامی دانشجویی و دانش‌آموختگان، بودند، مورد حمله‌ی تند قرار گرفتند که به سرکوب انجامید. بعد از آن در قم گفته شد دو آیت‌الله اظهارنظرهایی کرده‌اند، یکی آیت‌الله آذری قمی، که یادآور می‌شوم عضو مجلس خبرگان هم هست، و یکی آیت‌الله العظمی حسینعلی منتظری، که می‌دانید زمانی جانشین رهبر بود. آن دو تنها نسبت به کار رهبری ایرادهایی داشته‌اند. طبق همین قانون اساسی، که همه‌ی کارهای جمهوری اسلامی باید بر پایه‌ی آن باشد، هر کسی حق دارد که نظر بدهد. همین آقای آیت‌الله یزدی بارها گفته‌اند که در جمهوری اسلامی هیچ کس به دلیل داشتن اعتقاد و اظهار نظری تحت پیگرد قرار نمی‌گیرد. البته دیروز ایشان در خطبه‌های نماز جمعه بیشترین ایراد را به حضرت آیت‌الله العظمی منتظری گرفتند و تخطئه کردند. این گفتنی است که ایشان [آیت‌الله منتظری]، جز یک سخنرانی در روز میلاد حضرت امیرالمؤمنین، هیچ کاری نکرده بود که باید این جور از همه سو مورد تهاجم قرار بگیرد؛ حتی کسی که عنوان رئیس قوه‌ی قضائیه را دارد بر خلاف حرف‌های گذشته‌اش این جور تخطئه‌اش کند. به‌طورکلی پیش کشیدن نیروهای فشار در این زمینه یک کار غلط و ایراد اصلی است که بر جمهوری اسلامی وارد است. می‌دانید، هر جا در اعتراض به خواسته‌هایشان گردهمایی و راهپیمایی باشد، یک مشتی که نام پاکیزه‌ی «حزب‌الله» را به خودشان داده‌اند یا «انصار حزب‌الله»، که اگر بخواهیم درست دآوری کنیم، این‌ها اصطلاح دیگر قرآنی برایشان می‌طلبد، مثل «حزب الشیطان»، این‌ها تهاجم می‌کنند و می‌زنند و می‌کوبند. دو روز پیش این کار در قم انجام شد. پس از یک گردهمایی و سخنرانی که آیت‌الله جوادی آملی کرد، به حمایت از رهبر کنونی ریختند و دفتر حضرت آیت‌الله منتظری و همین‌طور دفتر حضرت آیت‌الله آذری قمی را درهم‌شکستند و به خانه‌هایشان سنگاندازی شد. آن روز گفته شد که نیروهای انتظامی جلوگیری کرد؛ اما من همین دیروز شنیدم که، پریشب، بعد از دو سه ساعت گفت‌ووشنود، آیت‌الله منتظری را از خانه‌شان به جای دیگری که به هیچ وجه روشن نیست برده‌اند. به هر حال، به نظر من، در جمهوری اسلامی، بر خلاف ذوق‌زدگی و خوش‌بینی‌ای که به هنگام صحنه‌آرایی انتخابات بالا گرفت و بخشی از مردم هم، به‌ویژه جوانان و زنان، به آقای خاتمی به عنوان رئیس‌جمهور رأی دادند و به یک عقب‌نشینی از سوی جناح واپس‌گراتر می‌نمود، به هیچ وجه رو به قانون‌گرایی، رو به فضای سیاسی باز نرفته است. چند روز پیش، خود ایشان در گزارش کارنامه‌ی صدروزه‌اش نیز گفت؛ و به‌طورکلی، همان‌طور که چند روز بعد از آن صحنه‌آرایی نظر

دادم، به گمان من، کار با جابه‌جایی مهره‌ها انجام نمی‌شود و در ایران یک دگرگونی ریشه‌دار و به‌ویژه بازنگری بنیادی در قانون اساسی مورد نیاز است.

گزارشگر: آقای داریوش فروهر، با توجه به اینکه شما مبارزه را از دوران دانشجویی آغاز کرده‌اید، بفرمایید که نسبت به جنبش دانشجویی ضد ولایت فقیه خوشبین هستید و راه به جایی خواهد برد؟

داریوش فروهر: نخست اجازه بدهید راجع این اصطلاح «ولایت فقیه» یک توضیحی بدهم. در این قانون اساسی، در یک جا در مقدماتش، در اصل پنجم و یک جا در اصل هفتم، یک جا در اصل یکصدویازده، یک جا در اصل یکصدودوازده، سخن از رهبر، رهبری، ولایت امر، و امامت آمده است و این اصطلاح «ولایت فقیه» به کاربرده نشده. حالا آمده‌اند کسانی که بیشتر طرفدار این نهاد بوده‌اند این نام را گذاشته‌اند تا راحت بتوانند به دنبالش آن لفظ «مطلقه» را هم بچسبانند؛ یعنی ایشان صاحب اختیار همه چیز هست. در حالی که رهبر یا ولی امر در ماده‌ی یکصدوهفت قانون اساسی تمامی اختیاراتش روشن شده و حتی در ماده‌ی یکصدویازده موردهایی که از مقام خود برکنار می‌شود هم پیش‌بینی شده. بدین ترتیب، اگر این قانون اساسی را بخواهیم معیار قرار بدهیم، بر ضد آنچه شما گفتید «ولایت فقیه»، در قانون اساسی گفته «رهبر» و یا «ولایت امر»؛ و هر کسی می‌تواند نظری داشته باشد. دانشجویان، حتی آن دانشجویانی که زمانی نورچشمی سردمداران جمهوری اسلامی بودند و اکنون در دو نهاد سرشناس قرار دارند، یکی انجمن اسلامی دانشجویان و یکی انجمن اسلامی دانشجویی و دانش‌آموختگان، هر دو تظاهرهایی داشتند، چه در روز سیزده آبان و چه در روزهای دیگر، که سخن از محدود شدن اختیارات رهبری و هر چه شفافتر کردن این اختیارات پیش آوردند؛ و به هر حال خواسته‌ها صددرصد قانونی بود که بعد با همین نیروهای فشار روبه‌رو شدند و مورد سرکوب قرار گرفتند. ولی خوش‌بختانه با آگاهی‌هایی که من دارم آن‌ها درصددند کوشش‌هایی را که آغاز کردند دنبال کنند.

چون از گذشته‌ها و جنبش دانشجویی در ایران سخن به میان آمد، باید یادآور شوم که، پس از شهریور ۱۳۲۰، جنبش دانشجویی در ایران همواره پیشگام هر تکاپوی اجتماعی بوده است. نقش آن‌ها را در رهایی آذربایجان از فتنه‌ای که دچار شده بود، نقش آن‌ها را در ملی کردن صنعت نفت، نقش آن‌ها را در کوشش‌هایی که به انقلاب انجامید و سپس در نبرد میهنی هیچ کس نمی‌تواند فراموش کند؛ و به‌راستی جای دریغ است که یک مشت نیروی فشار را زیر پوشش و با حمایت نیروی انتظامی به جان این فرزندان جوان، که چشم امید آینده به آن‌هاست، بیندازند.

گزارشگر: با توجه به اینکه الان رژیم دچار بحران ولایت فقیه شده، شما آینده‌ی ولایت فقیه را در شش ماه آینده چه می‌بینید؟

داریوش فروهر: پیش‌بینی درمورد یک کشوری که به هیچ وجه با قانونمندی روبه‌رو نیست نمی‌توانم بکنم. در جمهوری اسلامی هیچ چیز حساب روشنی ندارد، هیچ کس به فردای خودش اطمینان ندارد، حتی اگر کوششی که می‌کند تنها در دایره‌ی ابراز عقیده باشد. اما به‌طورکلی، به نظر من، بعد از بیش از هجده سال در کار بودن این قانون اساسی، حالا اگر آن دوره‌ی نخست را کنار بگذاریم، در دوره‌های بعد، به هیچ وجه این قانون اساسی رسایی نداشته، دارای ابهام‌های بسیار است. به همین دلیل، من و حزب ملت ایران، که افتخار وابستگی آن را دارم، از چندی پیش، یعنی بیش از دو سال، سخن از جدایی دین از دولت پدید آورد و خواستار برپایی سامانی شد که تضمین‌کننده‌ی مردم‌سالاری در ایران باشد. بدین ترتیب، خواست ما این است که به این سامان واپس‌گرایانه‌ی

کنونی پایان داده شود؛ ولی اینکه در عرض شش ماه چه پیش خواهد آمد را نمی‌توانم پیش‌بینی کنم، جز اینکه بگویم دیگر این نهاد آن حرمت و تابوی گذشته را که برایش ساخته بودند ندارند.

گزارشگر: جناب فروهر، لحظاتی پیش زنگ زدیم به منزل آیت‌الله منتظری، یک تلفن باز بود. به ما گفته شد سه تلفن داشته‌اند که دو تا را قطع کردند. گویا این سومی هم قطع شد. به منزل آیت‌الله آذری قمی زنگ زدیم، آقای که گوشی را برداشت گفتند که آیت‌الله آذری به خانه نیامدند و نیستند؛ ولی اطلاعات دیگری در اختیار ما قرار ندادند. امکان دارد که ایشان هم بازداشت شده باشند؟ شما خبری داری؟

داریوش فروهر: تا جایی که به من خبر داده شده، حضرت آیت‌الله منتظری پریشب از خانه‌شان برده شدند و جای‌شان مشخص نیست؛ ولی حضرت آیت‌الله آذری قمی، تا آنجایی که من خبر داشتم، در خانه بوده‌اند. **گزارشگر:** این کسانی که این کارها را کرده‌اند از گماشتگان امنیتی بوده‌اند یا اینکه از جای دیگری دستور می‌گرفتند.

داریوش فروهر: خوب، بخشی از کسانی که به هر حال مردم به حساب می‌آیند ممکن است که بستگی‌های مختلفی به جمهوری اسلامی داشته باشند؛ ولی آن‌هایی که بزن و بکوب می‌کنند، اگر هم به طور رسمی از گماشتگان امنیتی نباشند، گذشته نشان داده هر جا که آن دستگاه بخواهد پیدایشان می‌شود و هر جا خواهد پیدایشان نمی‌شود؛ اما کسانی که به درون خانه رفته‌اند و حضرت آیت‌الله العظمی منتظری را، اگر گزارش درست باشد، برده‌اند بدون شک از گماشتگان امنیتی جمهوری اسلامی بوده‌اند.

گزارشگر: حتی گفته شد به ایشان فحاشی کرده‌اند و به اهل بیت ایشان و ایشان را نیز کتک زده‌اند و دندان‌شان شکسته است.

داریوش فروهر: من در این زمینه خبری ندارم.

گزارشگر: آیا هنوز هم در اطراف خانه‌ی شما این گماشتگان امنیتی هستند؟

داریوش فروهر: نه. اگر در خانه‌ی ما گردهمایی و دیدار گسترده‌ای باشد، گاهی گزارش داده می‌شود چنین افرادی هستند؛ ولی من به طور عادی حس نمی‌کنم و حتی من شاید بیشتر روزها به خارج خانه می‌روم و بیشتر هم تنها می‌روم با وسیله‌های عادی هم رفت‌وآمد می‌کنم و ندیده‌ام که دنبالم بیایند.

گزارشگر: مردم کماکان شما را می‌شناسند، آقای فروهر؟

داریوش فروهر: البته نه مثل روزهای انقلاب، ولی بیش و کم می‌شناسند؛ و، در هنگامی که پیاده بروم، هر چند گاهی مرا نگه داشته و با من گفتگو می‌کنند و هیچ‌گاه با برخورد زشتی روبه‌رو نشدم.

گزارشگر: روحیه‌ی مردم عوض شده به نظر شما بعد از این انتخابات؟

داریوش فروهر: روحیه‌ی مردم بله. بخش بزرگی در پای صندوق‌های رأی حاضر شدند و، با امید به انجام نویدهای داده شده، رئیس‌جمهور جدید برگزیده شد؛ ولی در این چندماهه نشانه‌ای از یک دگرگونی پدید نیامده، اما مردم هنوز امیدوارند که شاید در راستای انجام آن نویدها گام‌هایی برداشته شود.

گزارشگر: دیروز شایع شده بود که آقای خاتمی حتی استعفاء دادند، پس از این ماجرائی که برای آقای منتظری پیش آمده. بعد، آقای بهزاد نبوی و گروه بهزاد نبوی گفته بودند که جناح مقابل حتی دولت‌ش را هم تشکیل داده و حتی وزراء را هم تعیین کرده است. می‌خواستم ببینم شما هم این را شنیده بودید؟ امروز هم این شایعه سر زبان‌ها بود که آقای خاتمی تهدید به استعفاء کرده است.

داریوش فروهر: شایعه‌ی ضعیفی را در این زمینه شنیده‌ام، ولی گمان نمی‌کنم؛ یعنی عملکرد صد روز گذشته چنین چیزی را نشان نمی‌دهد. مردم خودشان دلشان چیزهایی می‌خواهد و گاهی گمان می‌کنند که کسی که مورد نظرشان قرار گرفته در این راستا گام برخواهد داشت. امیدوارم، با توجه به اینکه رئیس‌جمهور در همین قانون اساسی پرنقص اجرا کننده‌ی قانون اساسی شناخته شده و آن را «میثاق ملی» نیز عنوان می‌کند، در این راستا گام‌های استواری بردارد؛ و به هر حال، بدانند که هر کار خلاف قانونی که در جمهوری اسلامی انجام می‌شود بیش از همه به پای ایشان نوشته می‌شود.